

ΤΟ ΚΙΟΣΚΙ ΤΩΝ ΧΑΜΕΝΩΝ ΜΑΣ ΜΝΗΜΩΝ

Ένα Κιόσκι, μοντέρνο με το ζόρι

Του Γιώργου Ι. Συνεφάκη, αρχιτέκτονα-πολεοδόμου
Προέδρου του Συλλόγου Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης 'Ο Γεωργάκης Ολύμπιος'

Ασχήμια (προπαροξύτονο): η ιδιότητα του άσχημου, η **δυσμορφία**

Ασχημία (παροξύτονο): ανάρμοστη ή άσεμνη πράξη, **απρέπεια**

Από το Λεξικό της Νεοελληνικής γλώσσας Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη του Α.Π.Θ.

*Είναι κάτι στιγμές, τρυφερές και λεπτές,
σαν κλωστές τυλιγμένες σ' αδράχτι,
σε γυρνούν απαλά, σε μεθούν σιωπηρά,
σε γεμίζουν με πείσμα και άχτι...¹*

Με αφορμή την επέμβαση στο Κιόσκι για την αναμόρφωση (ανάπλαση, όπως αποκαλείται στο πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, είναι κουβέντα βαρειά) μεγάλου τμήματος της επιφάνειάς του, θα προσπαθήσω να καταθέσω την άποψή μου, επικαλούμενος τέσσερις από τις ιδιότητές μου.

1. Εκείνη του απλού αλλά το κατά δύναμη ενεργού πολίτη
2. Εκείνη του επί 55 συναπτά έτη μονίμως και αδιαλείπτως 'εφήμερου επισκέπτη' του Λιβαδίου, ο οποίος σέβεται τις παιδικές και εφηβικές του μνήμες
3. Εκείνη του Προέδρου του Συλλόγου Λιβαδιωτών της Θεσσαλονίκης και
4. Εκείνη του αρχιτέκτονα - πολεοδόμου που διδάσκει πολλά χρόνια Αστικό Σχεδιασμό στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μιά άλλη 5η ιδιότητά μου, εκείνη του διαμένοντος μεν στην Θεσσαλονίκη, αλλά με Λιβαδιώτικη εκ πατρός καταγωγή, του 'γκαγκάνου' δηλαδή, θα την προσπεράσω φιλοσοφικά. Έχει αποδειχθεί επανειλημμένως και με περίτρανο τρόπο ότι τη γνώμη των γκαγκάνων, ακόμη και των ειδικών, δεν την χρειάζεται και φυσικά δεν την επιζητεί κανείς στο Λιβάδι, αν δεν την αποφεύγει επιμελώς κι' όλας. Οι ελάχιστες εξαιρέσεις, όποτε και εάν εμφανίστηκαν, επιβεβαιώνουν απλώς τον κανόνα. Ας πάρουμε λοιπόν τα πράγματα από την αρχή :

Α. ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Οι φοιτητές του Πολυτεχνείου διδάσκονται, ανάλογα με την ειδικότητά τους (Αρχιτέκτων, Πολιτικός Μηχανικός, Πολεοδόμος, Χωροτάκτης, Μηχανολόγος, Ηλεκτρολόγος κλπ.), το πώς να σχεδιάζουν τα προϊόντα της σκέψης τους. Βασική προϋπόθεση της σχεδιαστικής διαδικασίας, είναι η γνώση της έννοιας του σχεδιασμού και η αποσαφήνισή της, ώστε να μπορέσει ο όποιος σχεδιαστής και γενικότερα ο κάθε σχεδιαστής (ντιζάϊνερ - designer νεοελληνιστί), να κινηθεί νοητικά και να χρησιμοποιήσει τις δεξιότητές του συστηματικά και συντεταγμένα. Μόνο με αυτό τον τρόπο, το τελικό αποτέλεσμα της σχεδιαστικής διαδικασίας,

ανεξάρτητα και από το είδος και από την κλίμακά του προϊόντος, θα καταλήξει σε ένα ή και περισσότερα (εναλλακτικά) επιθυμητά αποτελέσματα που θα εκφράζουν την άποψή του. **Εξ άλλου, σ' αυτό διαφοροποιείται ο κάθε σχεδιαστής από τους άλλους και οι λύσεις του από τις λύσεις άλλων**, δηλαδή στην άκρως προσωπική και υποκειμενική του ερμηνεία των παραμέτρων που συστήνουν την έννοια του σχεδιασμού.

Σχεδιασμός λοιπόν, είναι μία νοητική διαδικασία με στόχο τη δημιουργία ενός προϊόντος, το οποίο πρέπει να ικανοποιεί τις λειτουργικές, τεχνικές, κοινωνικές, ιστορικές, οικονομικές και αισθητικές ανάγκες, επι-

¹ Όλοι οι στίχοι του κειμένου είναι της Πολυξένης Βελή, από το τραγούδι 'Στιγμές', του αείμνηστου Νίκου Παπάζογλου

Θυμίες και δυνατότητες των πληθυσμιακών ομάδων ή ατόμων στις οποίες απευθύνεται, σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή και σε ένα συγκεκριμένο χωρικό σημείο.

Με την έννοια αυτή, στην ουσία το τελικό σχεδιαστικό προϊόν καταθέτει **την άποψη και κατ' επέκταση την ιδεολογία** του σχεδιαστή για το πρόβλημα το οποίο καλείται να επιλύσει ή το ζήτημα για το οποίο καλείται να αρθρώσει λόγο. Οποιαδήποτε σχεδιαστική παράμετρος ή προδιαγραφή από τις προαναφερθείσες (λειτουργική, τεχνική, κοινωνική, ιστορική, οικονομική, αισθητική) απουσιάζει από τη σχεδιαστική διαδικασία ή χρησιμοποιηθεί με τρόπο ασύμμετρο με τα χωρικά και χρονικά δεδομένα της ιστορικής στιγμής, θα έχει ως αποτέλεσμα το τελικό προϊόν **να νοσεί**. Ή θα δυσλειτουργεί, ή θα είναι παρωχημένο τεχνικά, ή θα κριθεί απορριπτικό κοινωνικά, ή θα είναι ανιστόρητο, ή θα είναι ανεφάρμοστο οικονομικά, ή θα είναι δύσμορφο αισθητικά, πάντα κατ' αντιστοιχία με τις σχεδιαστικές παραμέτρους. Όταν μάλιστα **απουσιάζουν** περισσότερες της μίας παράμετροι ή προδιαγραφές από την νοητική διαδικασία που οδηγεί στο τελικό σχεδιαστικό προϊόν **ή είναι ασύμμετρες και ασύμβατες με τα χωροχρονικά δεδομένα**, τότε το τελικό σχέδιο **στην ουσία καταρρέει**, γιατί απαξιώνεται, αναθεματίζεται, αυτοαναιρείται και κατά βάση αυτοκαταργείται.

Με αυτά τα κριτήρια λοιπόν, κατά την ταπεινή μου άποψη, δηλαδή τις συνιστώσες του σχεδιασμού, την λειτουργική, την τεχνική, την κοινωνική, την ιστορική, την οικονομική και την αισθητική, θα έπρεπε να αντιμετωπισθεί το νέο σχέδιο (πρότζεκτ - project νεοελληνιστί) στο Κιόσκι, όχι μόνον από τον συγκεκριμένο μελετητή, αλλά και από κάθε άλλον που θα τον ενδιέφερε να παρέμβει σ' αυτόν τον εξαιρετικά ευαίσθητο εδώ και έναν αιώνα χώρο.

Β. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Το έργο 'Ανάπλαση τμήματος της περιοχής 'Κιόσκι' στο Λιβάδι, εντάσσεται στο πρόγραμμα 'ΘΗΣΕΑΣ' του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α., προϋπολογίστηκε σε 440.300 € και την κατασκευή ανέλαβε η εταιρεία ΝΙΚ. ΜΙΧΟΣ & ΣΙΑ ΕΤΕ. Η επίβλεψη των εργασιών -προσοχή, όχι η μελέτη- γίνεται από την ΤΕΔΚ (Τεχνική Υπηρεσία Δήμων & Κοινοτήτων) της τής Νομαρχίας Λαρίσης. (τα στοιχεία από την πινακίδα).

Καλό θα ήταν πάντως ο ίδιος ο μελετητής, ο αξιότιμος συνάδελφος Σαμαράς, σε μία συνάντηση-ημερίδα να μας εκθέσει τη φιλοσοφία που διέπει το σχεδιαστικό του πόνημα, καθώς και το πώς και το γιατί κατέληξε σε αυτή τη λύση. Την οργάνωση της ημερίδας αυτής, την αναλαμβάνει ευχαρίστως η Επιστημονική Επιτροπή του Συλλόγου Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, η οποία μπορεί να κινητοποιήσει εύκολα τους πολυάριθμους μηχανικούς-μέλη του, καθώς και φίλους του σχετικούς με το αντικείμενο, ώστε να έχει επιτυχία. Πόσω μάλλον που υπάρχουν αρχιτέκτονες-μέλη μας, οι οποίοι έχουν μελετήσει σε βάθος το ζήτημα.

Γ. ΤΟ ΚΙΟΣΚΙ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

(Πολλά από τα στοιχεία -φωτογραφίες και κείμενα- ελήφθησαν από την εξαιρετική και τεράστια σε ποσότητα και ποιότητα εργασία του κου Νίκου Καραϊσκού, συμπυκνωμένη σε ένα CD).

Ο δάσκαλος Κωνσταντίνος Γκοτζαμάνης, άνθρωπος έξυπνος, διορατικός και οραματιστής, στη χρονική περίοδο 1910-15, μαζί με τους μαθητές του σχολείου περιέφραξε τον σημερινό χώρο του Κιόσκιού και τον φύτεψε με πεύκα και έλατα. Ο Κ. Γκοτζαμάνης δεν περιορίστηκε μόνο στη δενδροφύτευση και στην περιφράξη, αλλά φρόντισε και τη φύλαξη, διότι υπήρξε μεγάλη αντίδραση από τους γύρω απ' αυτόν το χώρο Λιβαδιώτες. Στο σημείο αυτό βοσκούσαν τα γιδοπρόβατα και άλλα ζώα. Μετά από πολλές προσπάθειες και αφού έπεισε τη δημογεροντία, αλλά και πολλούς από κείνους που αντιδρούσαν, κατάφερε να παγιώσει την κατάσταση. Τα πράγματα έγιναν ευκολότερα το 1912, όταν μετά την απελευθέρωση έγινε δήμαρ-

χος ο γιατρός Ιωάννης Σακελλαρόπουλος, ένας εξάιρετος και προοδευτικός άνθρωπος. Με την πάροδο του χρόνου το Κιόσκι (ή καλύτερα Άλσος Γκοτζαμάνη όπως ονομάζεται επίσημα), έγινε αποδεκτό από όλους τους Λιβαδιώτες, οι οποίοι το αγάπησαν, το χαίρονται ως τον χώρο του καθημερινού τους περίπατου, ως το σημείο όπου ξεθολώνει το κουρασμένο από την καθημερινή βιοπάλη βλέμμα τους, ως το αγαπημένο τους ορεινό καταπράσινο ακρωτήριο.

Παλαιότερα, περί τα 60 ή 70 χρόνια πριν, υπήρχαν στο Κιόσκι, εκτός από το ένα νεκροταφείο του χωριού με το εκκλησάκι του Αγίου Αθανασίου, οι στοιχειώδεις αλλά απαραίτητες υποδομές αναψυχής και κάποια συμβολικά στοιχεία της εποχής. Μάλιστα υπήρχαν εντυπωσιακές γιά την εποχή μορφές, όπως το οκταγωνικό κτίσμα, που το σχήμα του κατ' εμέ θυμίζει το μοντέλο της Ροτόντας στην Θεσσαλονίκη και ο μεταλλικός στύλος (εκεί θαρρώ πως γινόταν το γαϊτανάκι) με στοιχεία αρτουβύ (art pousse) που οριοθετούσε το τελικό πλατώ, όπως τότε κατέληγε το Κιόσκι. Όλες αυτές οι εγκαταστάσεις και σύμβολα είναι πλέον κατεστραμμένες από τον χρόνο και τους ανθρώπους. Ο τότε αυθόρμητος σχεδιασμός του χώρου, κατά περίπτωση και συγκυρία, ήταν είτε σοφός είτε και αυτοκαταστροφικός ακόμη. Είχε ωστόσο το άλλοθι της επιστημονικής άγνοιας και αποτύπωνε μία γνήσια λαϊκή και ναϊφ άποψη περί αισθητικής. Ο σύγχρονος μελετητής μπορεί να τις γνωρίσει μόνον από φωτογραφίες της εποχής (ο γράφων τις βρήκε από το CD του Ν. Καραϊσκού).

Γράφει ο Κώστας Προκόβας στο θαυμάσιο βιβλίο του 'Τα παιδιά της Μνημοσύνης', προκαλώντας ρίγη συγκινήσεως :

Το δασύλλιο παραμένει το ίδιο ως σήμερα, γεροντότερο όμως. Εκεί που σήμερα βρίσκεται το άχαρο πλατώ -ισοπεδώθηκε η φυσική πλαγιά γιά να γίνει γήπεδο- υπήρχε μικρός, τιμμεντοστρωμένος χώρος που τον έλεγαν «τερέν». Στο κέντρο, πάνω σε μεταλλικό στύλο, κρέμονταν το λουξ της κοινότητας. Κάποια δειλινά, όταν η ομίχλη σαν το θαλασσινό πούσι κατέβαινε ακάθεκτη από τον Όλυμπο ή τα Πίερια και το τύλιγε στο δίχτυ της, προσπαθούσε να δώσει το αχνό και υποβλητικό φως του. Έμοιαζε φάρος γιά τους ναυτιλομένους στο πέλαγος. Κρεμαστό φανάρι που αιωρείται στο σύμπαν. Τοπίο στην ομίχλη μέσα σε μεγάλο κάδρο. Τα καλοκαίρια, ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα οι βόλτες στο Κιόσκι ήταν κάτι σαν τελετουργία που τηρούσαν με ευλάβεια. Αργά και νωχελικά βήματα πάντοτε στον ίδιο χωματόδρομο που κατέληγε στο τερέν. Μερικές βόλτες οριζοντίως και πάλι την ανηφόρα στο χωματόδρομο, ανάλογα βέβαια και με τη διαδρομή της συμπάθειας του άλλου φύλου, που οι κινήσεις της παρακολουθούνταν σχολαστικά και τάχα αδιάφορα. Μέσα στο συνωστισμό και τα κύματα της παλίρροιας σεργιάνιζε και ο Έρωτας, ξεμύτιζε πατώντας στα νύχια. Περίπατος, νυφοπάζαρο, περατσάδα. Έλιωναν σόλες παπουτσιών, έλιωναν και καρδιές. Το βράδυ ο καθένας ένιωθε ευχαριστημένος και ονειρεύονταν περιμένοντας το επόμενο Σαββατοκύριακο.

Γιά τους σύγχρονους νέους όλα αυτά μοιάζουν αστεία και παράδοξα. Οπισθοδρομικό, τεμπέλικο χασομέρι που γυρίζει προς τα πίσω τους δείχτες του ρολογιού. Άλλοι καιροί, άλλα ήθη.

Νύχτες του Δεκαπενταύγουστου με πανσέληνο στο Κιόσκι. Ρεμβασμός του Δεκαπενταύγουστου. Ένα υπαίθριο ωδείο το Κιόσκι. Ένα αμφιθέατρο με μόνιμο σκηνικό τον οικοδεσπότη Όλυμπο. Και ο Έρωτας χάζευε παντού αρματωμένος. Ξε-

γλιστρούσε μέσα από τις πευκοβελόνες και τα λουλούδια της ανθισμένης ακακίας κλείνοντας πονηρά το μάτι. Έπαιζε με τα μάτια όλων, με τα χαμογελά τους, με τις κινήσεις των χεριών και τη σπατάλη των κοριτσιστικων μαλλιών. Με τα φλογισμένα και χαμηλωμένα βλέμματα τους, με τις πληγωμένες ανάσες τους. Ζωγράφιζε την εικόνα της αγάπης, έπλεκε όνειρα μαγικά, όπλιζε την ελπίδα. Ο νους τους έτρεχε. Ντροπαλοί πανσέληνοι έρωτες. Ανθίζαν τότε βλέμματα ερωτικά, μουσικές, ανομολόγητες πρώτες αγάπες της νιότης που φορούσε τότε κοντά παντελόνια ως τα δεκαεπτά της χρόνια. Τα πρώτα σκιρτήματα και ερωτικά ρίγη διαπερνούσαν όλη την ύπαρξη των νέων, άλλαζαν οι ρυθμοί της αναπνοής τους. Η συστολή άφηνε το κόκκινο χρώμα στα μαγουλά τους. Η αρετή είχε ακόμη το χρώμα της. Τις νύχτες η επικοινωνία γίνονταν με τον τρόπο των ονείρων. Στο Κιόσκι ο έρωτας άφηνε παντού τα αποτυπώματά του. Μόλις η γενιά μας είχε βγει από άγριους και πικρούς πολέμους. Ηλικία της γλαυκής θύμησης.

Το Κιόσκι διαθέτει την απέραντη ορατότητα εντελώς δωρεάν. Όπου φτάνει το μάτι σου, ελευθερία απεριόριστη. Οι κλειστοί ορίζοντες κάνουν το μάτι μαλθακό. Το κλειδώνουν σε κάποια απόσταση. Ίσως και την ψυχή. Τις νύχτες ο κάμπος και τα χωριά φαντάζουν σαν μιά ανοιχτή θάλασσα. Θαλάσσιοι δρόμοι οι αυτοκινητόδρομοι. Κεράβια τα αυτοκίνητα που τη διασχίζουν, νησιά τα διάσπαρτα χωριά. Μικροί ναυτίλοι τα παιδιά στην ακτή του κόσμου, χωρίς ακόμη να έχουν γνωρίσει τη θάλασσα. Στη μοναξιά των άστρων είναι θρονιασμένη η Γαλήνη. Η δροσιά μυρώνει τα πάντα. Απ' εδώ ξετυλίγονταν τα οράματα των απομονωμένων, ορεινών κατοίκων του χωριού. Πλάταιναν οι λεωφόροι της ψυχής τους. Γεννήθηκαν πάνω στα βουνά. Τους δόθηκε αυτή η χάρη. Με την υγεία του βουνού και του ήλιου στο κορμί τους, πεισματικά ήθελαν να γνωρίσουν όλο τον κόσμο. Αποδήμησαν παντού, βρέθηκαν μακριά στα ξένα, μόχθησαν και δημιούργησαν. Μυαλά καθαρά, πρόσωπα αποφασισμένα. Πείνα και δίψα για τη γνώση'.

Το Κιόσκι αποτελεί τον πνεύμονα και ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη ενιαία ποσότητα αστικής δημοτικής γης του οικισμού. Δεν είναι λοιπόν καθόλου τυχαίο που έγινε, ανά τις δεκαετίες, ο αποδέκτης όλων ή των περισσότερων κοινοχρήστων και κοινωφελών εγκαταστάσεων του. Επειδή δε η προγραμματική απουσία του κράτους ήταν ανέκαθεν παροϊμωδής, υποκαταστάθηκε από τις αποσπασματικές πρωτοβουλίες των εκάστοτε διοικήσεων της τότε Κοινότητας και νυν Δήμου, των κατοίκων και των απανταχού πατριωτών, οι οποίοι κατά περίπτωση λειτούργησαν ως πολεοδόμοι, αρχιτέκτονες, γεωπόνοι, ναοδόμοι, ξενοδόχοι ή χωροτάκτες-αναπτυξιολόγοι. Είναι χαρακτηριστικό το ότι η κοινωνική υποδομή του Λιβαδίου, όπως εκφράζεται στο Κιόσκι, είναι κατά κόρον προϊόν δωρεών των ευεργετών του χωριού, ο καθένας από τους οποίους, κατά τα υποκειμενικά του ιδεολογικά πρότυπα, μετουσίωσε χωρικά τη δωρεά του σε δημόσιο κτίριο, σε εκκλησία, ή σε διαμορφώσεις τοπίου.

Έχουμε λοιπόν : **το Α' Δημοτικό Σχολείο**, κόσμημα λαμπρό του Λιβαδίου (που πρέπει να αποκαλύψει επιτέλους τη θαυμάσια λιθοδομή του), **το Ζάννειο Πνευματικό Κέντρο**, οραματικό έργο των Ζανναίων, ξενιτεμένων Λιβαδιωτών, έργο ζωής και επένδυση για ένα καλύτερο μέλλον για τη νεολαία, **τη νέα μη ενοριακή εκκλησία του Αγίου Αθανασίου**, η οποία δομήθηκε στο χώρο του ναϊδρίου του παλαιού νεκροταφείου, χωρίς καμία χρηστική αξία και που με τον αδικαιολόγητα μεγάλο όγκο της αντιπαράκειται στη διπλανή ιστορική ενοριακή εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, **την παιδική χαρά**, **το γήπεδο μπάσκετ**, το άγαλμα του **Γεωργάκη Ολυμπίου**, **το ξενοδοχείο**, δείγμα αθόρυβης, σεμνής αλλά έντιμης αρχιτεκτονικής, το κουφάρι του **παλιού εστιατορίου**, δείγμα απίστευτης αρχιτεκτονικής και μορφολογικής ευτέλειας και μάλιστα σε εξαιρετο

σημείο απέναντι από τον Μύτικα και το **τέως γήπεδο**, μία κοντόφθαλμη προ 50 περίπου χρόνων επιλογή, με τις άθλιες κατεστραμμένες και εκτός εργονομίας ψευδοκερκίδες του, το ωραιότερο σημείο του Λιβαδίου, το επονομαζόμενο και 'φαλάκρα' (νονός είναι ο γράφων), μία περιβαλλοντική και διαχρονική ασέλγεια επί ενηλίκων και ανηλίκων, παλαιών και νέων, όπου περιστασιακά μεν είναι χώρος στάθμευσης φορτηγών ή χώρος συναυλιών και εκδηλώσεων, σταθερά δε είναι λασπότοπος όταν βρέχει.

Το συνονθύλευμα αυτό των χρήσεων, των φυτεμένων μέσα στο όμορφο καταπράσινο Γκοτζαμάνειο τοπίο, άλλων πρωτοποριακών για την εποχή τους όπως ο χώρος του Ζαννείου Πνευματικού Κέντρου, άλλων επιβεβλημένων όπως ο ανδριάντας του Ήρωα, άλλων ως προϊόντων χρηστικής συλλογικής ανάγκης, άλλων ως προσωπικών ευγενών επιδιώξεων και άλλων ως στοιχείων αυτοπροβολής, απετέλεσε και αποτελεί το καθημερινό βίωμα αρκετών γενεών. Μέχρι χθες και πριν από την κατά βάση βίαιη 'επιβολή' αυτής της νέας διαμόρφωσης 2007, μπορούμε δυστυχώς και σχεδόν με βεβαιότητα, να καταγράψουμε την παγίωση μιας αλλοιωμένης εικόνας του χώρου στο υποσυνείδητο των κατοίκων.

Οι νέες γενιές, έχουν πλέον ως προσλαμβάνουσες παραστάσεις στις τρυφερές τους ηλικίες, που θα τις ακολουθούν μία ολόκληρη ζωή, έναν δημόσιο αχαρμά χρήσεων, χωρίς καμία λειτουργική συνεκτικότητα και κυρίως χωρίς κανέναν σχεδιαστικό ειρμό.

Έγραφε ο Ν. Καραϊσκος κάποια χρόνια πριν : *'Αριστερά το γήπεδο του μπάσκετ και το Ζάννειο Μορφωτικό Κέντρο. Να μη νιώσει κι αυτή η γενιά τη στέρηση, την αμορφωσιά, την ξενιτιά. Στο γήπεδο του μπάσκετ παίζουν τρία μικρά παιδιά. Τα παρατηρώ κι αφήνω τη μνήμη μου να με οδηγήσει στην ηλικία τους. Τότε ο χώρος αυτός ήταν νεκροταφείο. Κι όταν κτίστηκε το σχολείο, εμείς αναλάβαμε να ξεθάψουμε τα οστά των αγνώστων στρατιωτών. Το νεκροταφείο το διαμορφώσαμε σε σχολικό κήπο με τσάπες, δικέλλια, κασμάδες σε δύσκολη εποχή με πολύ μεράκι. Φυτέψαμε μάλιστα και φράουλες, οι οποίες γλύκαναν τα πεινασμένα χείλη μας. Νοσταλγίες πικρές που κρύβουν τη χαρά της νιότης στα δώματα της πεθυμιάς. Τυχερές οι νέες γενιές που χαίρονται κάθε νοσταλγία, κάθε πισωγύρισμα του νου, της καρδιάς και της μνήμης στο μαγικό βασίλειο της παιδικής ηλικίας'.*

Στοιχειώδης λοιπόν υποχρέωση του όποιου μελετητή που του ανατίθεται η ανάπλαση του ευαίσθητου αυτού περιβαλλοντικά χώρου, να λάβει υπ' όψη την ιστορία του Άλσους και την διαχρονική του μεταμόρφωση ή μετάλλαξη, να εντοπίσει τις λειτουργικές ασυνέχειες του χώρου, να διαχειριστεί με μεράκι και μαεστρία τις τεχνικές, να καταγράψει τις κοινωνικές ανάγκες των κατοίκων, να κάνει προσεκτική χρήση των υλικών, να μελετήσει σε βάθος και να συνθέσει την πρότασή του, ικανοποιώντας κατά το δυνατόν τα βασικά κριτήρια του σχεδιασμού. Και εναπόκειται στις ευαισθησίες του όποιου μελετητή να παρέμβει με περισσή προσοχή, δεξιά και τέχνη, ώστε να συνθέσει τον αδόμητο με τον δομημένο χώρο και το πράσινο, με τρόπο οργανικό και τρυφερό και να δημιουργήσει μία σύγχρονη υποδομή και εν τέλει μία νέα δομή, που να οσμώσει το παλιό με το νέο, που να βάλει τις βάσεις για τη νέα εποχή που πρέπει και έχει ανάγκη να βιώσει ο τόπος.

Δ. ΤΟ ΚΙΟΣΚΙ ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΑΥΡΙΟ

*Πλημμυρίζουν το χθες, μαγεμένες σκιές, που ξοπίσω μου γράφουν τροχιά,
με κρατούνε θαρρώ, σαν αλήθειες παλιές, σε λαβύρινθο δέσμιο βαθιά.*

Γιά έναν που έζησε από τη γέννησή του και επί 17 συναπτά έτη τις διακοπές του στο Λιβάδι, το Λιβάδι των παιδικών μας αναμνήσεων και με σημείο αιχμής το πνευμόνι του, το Κιόσκι, ήταν ένας κατ' εξοχήν μαγικός παραθεριστικός τόπος, ένα καθημερινό ταξίδι μέσα στη σκιά του Ολύμπου, μία Φελληνική σκηνή προσαρμοσμένη με απόλυτα αρμονικό τρόπο στο χρονοχώρο της παιδικότητας και της εφηβείας μας. Ήταν ένας τόπος στενά συνυφασμένος με την τρυφερή εκτόνωση από την καθημερινότητα μας, ήταν ο χώρος των πρώτων σκιρτημάτων μας, η άλλη όψη και αφή του οξυγόνου και του πρασίνου, η άλλη άποψη της ζωής μας, το καλοκαίρι μας.

Σήμερα, μετά από 55 χρόνια εφήμερα 'μόνιμης' παρουσίας στο Λιβάδι, θα ήταν αφελές να αναμένει κανείς να συναντάει, όταν περιδιαβαίνει το χωριό και κυρίως το Κιόσκι, ένα φωτογραφικό αποτύπωμα των αναμνήσεων του σε μία περιοχή που έζησε στο πετσί της την αντιφατικότητα της στρεβλής ανάπτυξης της ελληνικής υπαίθρου. Θα ήταν αφελές επίσης, να ελπίζει σε ένα 'πάγωμα' των εικόνων ή σε μία στατική διαιώνιση ή και νεκρανάσταση των παραστάσεων που κουβαλάει στη μνήμη του από την παιδικά του ηλικία. Ήδη όλοι ζήσαμε την κατά τακτά διαστήματα σημειακή αλλοίωση του Άλσους, με την 'φαλακροποίηση' της απόληξής του, το ξέσκεπο θλιβερό σκέλεθρο του δημοτικού αναψυκτηρίου που κανείς δεν φιλοτιμήθηκε τόσες δεκαετίες να το φτιασιδώσει τουλάχιστον με μία στέγη και την ασύμμετρη και εκτός κλίμακος ογκώδη σιλουέττα του Αγίου Αθανασίου.

Ζήσαμε όμως και τα θετικά της εξέλιξής του, το κόσμημα του Ζαννείου Πνευματικού Κέντρου με το θέατρό του, πηγή συλλογικής ερασιτεχνικής δημιουργίας, την επιβλητική παρουσία του Ήρωα, το σεμνό ξενοδοχείο, την πείσμονα παραμονή της άσπρης βρύσης στη θέση της, την ανέγγιχτη απόκρημη 'πλαγιά των στεναγμών' (στη δυτική πλευρά, στα δεξιά του κεντρικού άξονα, που ακόμη τα ηχεία της μεταδίδουν τα τραγούδια και τους έρωτες της εφηβείας μας), την εξαφάνιση της θλιβερής κορώνας από τον απέναντι λόφο, και κυρίως την διατήρηση της καταπράσινης βλάστησης, που εδώ και έναν αιώνα φουντώνει και γεμίζει με οξυγόνο τα πνευμόνια μας και γαλήνη τα μάτια και την ψυχή μας.

Είναι προφανές πάντως ότι απαιτείται ένας επανασχεδιασμός του χώρου, όταν μάλιστα αποτελεί περίπου το 15-20% του αστικού χώρου. Ωστόσο πριν από κάθε άλλη ενέργεια, απαιτείται ένα Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Λιβαδίου (ΓΠΣ), δηλαδή ένα Σχέδιο Γενικής Ρύθμισης του χώρου, με θεσμοθετημένες όλες τις χρήσεις και τις χωροθετήσεις που επιτρέπονται ή απαγορεύονται στον οικισμό και στην ευρύτερη περιοχή του. Ο γράφων το έχει τονίσει επανειλημμένως και προς πάσα κατεύθυνση, τόσο εγγράφως εις οφθαλμούς τυφλών, όσο και προφορικά εις ώτα κωφών, αλλά μάλλον κανείς δεν θέλει να δεσμευθεί για την θεσμική τακτοποίηση του Λιβαδίου, που νοσεί εδώ και πολλά χρόνια. Θυμίζω απλώς, χωρίς να θέλω να επεκταθώ, ότι ο περίφημος χάρτης του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως του 1950, ένα έως και σήμερα ακόμη υψηλότερης ακριβείας και ποιότητας εργαλείο ανάπτυξης, ποτέ δεν θεσμοθετήθηκε και εφαρμόστηκε, χώθηκε κάτω από το χαλάκι, προφανώς σκοπίμως για λόγους συμφερόντων μικρών και μεγάλων, με αποτέλεσμα να επικρατεί πλήρης πολεοδομική αναρχία στο χωριό, με απίστευτες αυθαιρεσίες και καταπατήσεις εις βάρος του Δημοσίου χώρου, των αδυνάτων, των μεταναστευσάντων ή γενικών των απόντων.

Ένα θεσμοθετημένο αναπτυξιακό εργαλείο, όπως το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Λιβαδίου, που είναι απαραίτητο για ένα σύγχρονο Δήμο, δημιουργεί κανόνες και υποχρεώσεις. Προφανώς για τους κοντόφθαλμους έχει και το λεγόμενο **πολιτικό κόστος**, το οποίο ο γράφων ποτέ δεν κατάλαβε τι σημαίνει, μιά που κανείς δεν έχει μετρήσει αυτούς που θίγονται και να τους συγκρίνει με αυτούς που ωφελούνται, ώστε να εκτιμήσει το ισοζύγιο. Θα είχε μεγάλο κοινωνιολογικό ενδιαφέρον να επιχειρηθεί μία τέτοια προσμέτρηση, γιατί η αίσθησή μου είναι ότι εκείνο **που σώζει τις λανθασμένες επιλογές** που κατά καιρούς έχουν γίνει, **όπως και αυτούς που τις έκαναν**, είναι η εσωστρέφεια και η φοβία του κόσμου προς τις διάφορες μορφές εξουσίας και η μη μαζική συλλογική αντίδρασή του.

Στο ΓΠΣ επομένως θα αποσαφηνίζονται οριστικά οι τάσεις ανάπτυξης και εξέλιξης του οικισμού και θα οριοθετούνται χωρικά οι λειτουργίες του. Έτσι, όταν θα προκύπτει κάποιο πρόβλημα χωροθέτησης, δεν θα εγκρίνονται αβασάνιστα λύσεις στιγμιαίες, αποσπασματικές και κατ' επέκταση πρόχειρες, όπως συμβαίνει σήμερα. Στο ΓΠΣ θα πρέπει να προβλέπεται η μετεξέλιξη του αστικού χώρου με τρόπο ισόρροπο, που θα συνδυάζει με ευπρέπεια και αξιοπρέπεια, τόσο τις τάσεις οικονομικού χαρακτήρα που αναπτύσσονται, όσο και την καθημερινότητα των ανθρώπων. Η ανάπτυξη και η δημιουργία μίας αστικής θαλπωρής θα πρέπει να στοχεύει στην ανάκτηση των φυσικών δομών του χώρου, του ιστορικού προσώπου του οικισμού και στην επαναπόδοση του στους φυσικούς του αποδέκτες, τους κατοίκους του.

Προφανώς, στο πλαίσιο του ΓΠΣ θα έχουν προβλεφθεί, αποφασισθεί και θεσμοθετηθεί οριστικά και για το Κιόσκι οι επιτρεπόμενες χρήσεις και κάθε άλλη πολεοδομική διάταξη για την προστασία και την ανάδειξή του. Μόνο με αυτό τον τρόπο, θα λυθεί οριστικά και αμετάκλητα το ζήτημα της αξιοποίησης και της κατοχύρωσης του Κιοσκίου από κακόβουλες σκέψεις ή λύσεις της στιγμής.

Με δεδομένη λοιπόν την προστασία του χώρου, όταν και εάν ποτέ εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Λιβαδίου όσον αφορά τις επιτρεπόμενες χρήσεις, μένει το ζήτημα του Φυσικού Σχεδιασμού του ελεύθερου χώρου. Ο Φυσικός Σχεδιασμός, δηλαδή η λεπτομερής σχεδίαση του χώρου σε κλίμακες εφαρμογής, καθώς και ο εμπλουτισμός του με αστικό διάκοσμο, αποτελεί ειδικό γνωστικό αντικείμενο, το αντικείμενο της Αρχιτεκτονικής Τοπίου (Landscape όπως το αναφέρουν οι ειδικοί), ενός εξειδικευμένου τομέα σχεδιασμού, που άπτεται των επιστημών της Αρχιτεκτονικής κατά κόρον και κατά δεύτερον της Γεωπονίας και Δασολογίας ως προς το πράσινο.

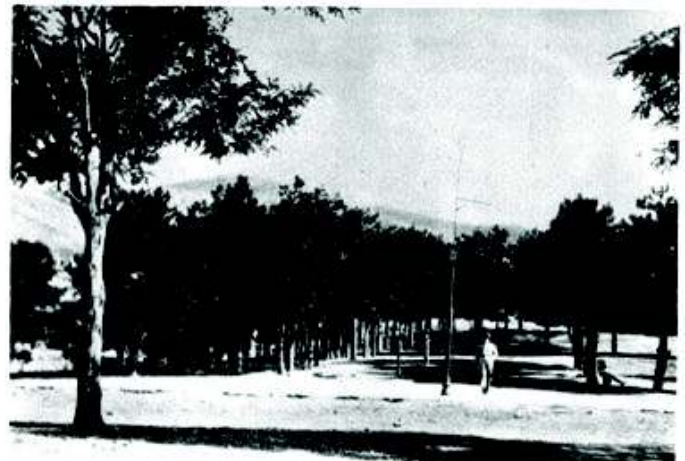
Με αυτό, τον Φυσικό Σχεδιασμό και την Αρχιτεκτονική Τοπίου επιχείρησαν να ασχοληθούν οι σχεδιαστές της σημερινής επέμβασης στο Κιόσκι.

Ε. ΤΟ 'ΝΕΟ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΟ' ΚΙΟΣΚΙ: ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΣΗΜΕΙΩΤΟΝ ΚΑΙ ΔΥΟ ΠΙΣΩ

Ο σχολιασμός για τα μέχρι σήμερα ορατά αποτελέσματα της επέμβασης στο Κιόσκι, απαιτούν μία νηφάλια θεώρηση των πραγμάτων και μία, έστω με κόπο, ψύχραιμη αντιμετώπιση του θέματος. Σημειώνω εδώ ότι είχα ζητήσει αντίγραφο της μελέτης πριν αρκετό χρόνο από τις προηγούμενες Δημοτικές Αρχές, αλλά δεν μου δόθηκε ποτέ τίποτε. Μου δόθηκε αφού έγιναν τα έργα. Σημειώνω επίσης ότι τόσο εγώ προσωπικά, όσο και άλλοι συμπατριώτες μηχανικοί και σχετικοί με τα τεχνικά θέματα, είχαμε θέσει εδώ και χρόνια τους

εαυτούς μας στη διάθεση των Δημοτικών Αρχών για κάθε ζήτημα του Λιβαδίου, αυτονοήτως **αμισθί φυσικά**. Εξ ίσου αυτονοήτως, ουδέποτε μας ζητήθηκε κάποια γνώμη, άποψη ή πόσω μάλλον ιδέα. Εξάριση αποτελεί ο πρώτος καιρός της θητείας Ν. Καψάλη, όπου εκπονήθηκε αφιλοκερδώς η μελέτη *‘Αποκατάσταση του λιθόστρωτου στο οδικό δίκτυο Λιβαδίου’ - Μελετητές Γ. Συνεφάκης, Τ. Δίκας, Ν. Δίκας, Ι. Φακαλής και με τη συνδρομή της Ρ. Παπαναστασίου*, η οποία προσφέρθηκε απολύτως δωρεάν στον Δήμο και βάσει της οποίας χρηματοδοτήθηκε το έργο που κατασκευάστηκε. Επίσης, χάρις στην ετοιμότητα του τέως Δημάρχου Γ. Γαλάνη και στη διάθεσή του να αποταθεί στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (τους ειδικούς επιστήμονες, καθηγητές της Δασολογίας στο Α.Π.Θ. Θ. Ζιάγκα και Π. Γκανάτσα), σώθηκε το μεγάλο κλαδί του Πλατάνου, που ο απερίσκεπτος υπάλληλος του Δασαρχείου πρότεινε αβασάνιστα να κοπεί. Ουδέποτε άλλοτε μας ενημέρωσαν επί αναλόγων θεμάτων, σκέψεων ή και προθέσεων, όπως και ποτέ δεν μας δόθηκαν στοιχεία ή χάρτες, έστω για μία δεύτερη γνώμη. Ας μην σχολιάσω τη μελέτη αναστήλωσης της Αγίας Τριάδας, μία μελέτη πολλών χιλιάδων ευρώ, που προσφέρθηκε **παντελώς δωρεάν** στη Μητρόπολη Ελασσόνας και έγινε αποδεκτή με ενθουσιασμό από την Ζ' Εφορία Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού, δεδομένου ότι είναι γνωστή η κατάληξή της στον κάλαθο των αχρήστων, η αυθαίρετη, εργολαβική και σαρωτική καταστροφή των ναών κι ας έλεγε ο Μακρυγιάννης ότι γι' αυτές τις πέτρες πολέμησε κι αυτός και οι άλλοι ήρωες του 1821.

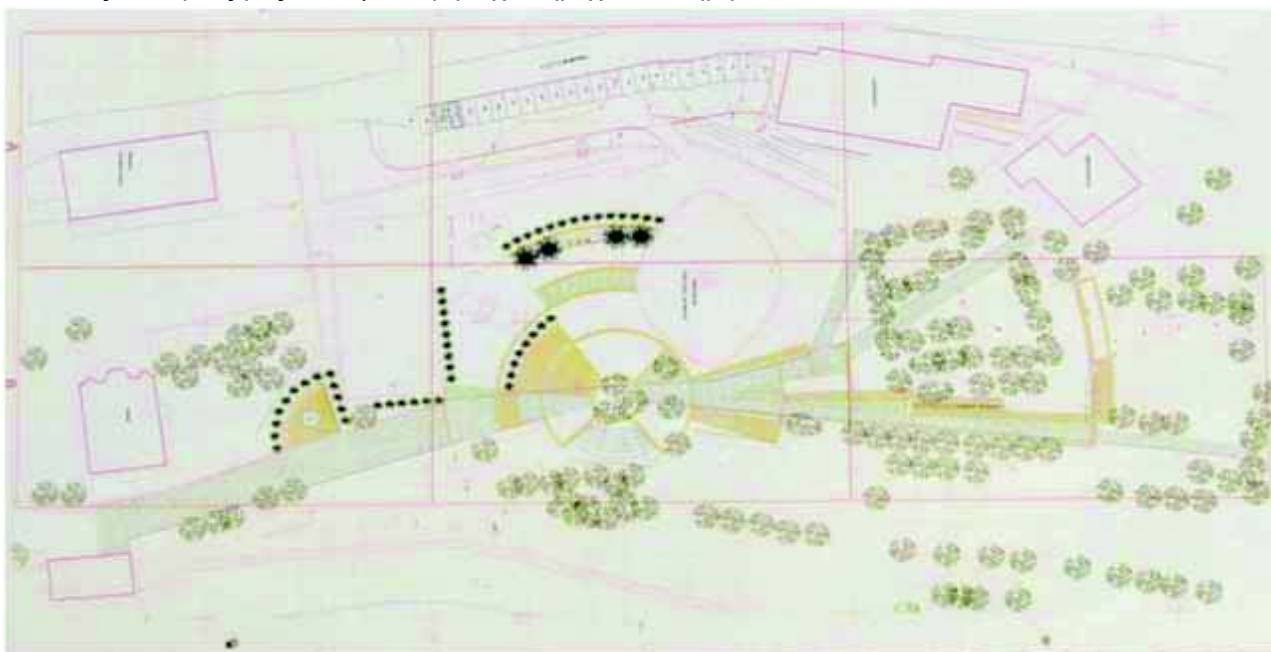

Διαφάνεται πάντως πως κάτι αλλάζει τώρα τελευταία, με τις νέες αρχές. Μακάρι.

Αποφεύγοντας επιμελώς τις γενικεύσεις του τύπου 'καλό-κακό, όμορφο-άσχημο' κλπ., θα προσπαθήσω να ερμηνεύσω καλοπροαίρετα την επέμβαση στο Κιόσκι, ακολουθώντας συστηματικά και με συνέπεια την ανάλυση των βασικών συνιστωσών του σχεδιασμού, όπως τις ανέφερα αρχικά, εξετάζοντας την συμμετοχή τους ή μη στην όλη σχεδιαστική διαδικασία που ακολούθησαν οι μελετητές.

1. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Με βάση το σκεπτικό που ανέπτυξα προηγουμένως, το Κιόσκι όντως είχε ανάγκη από έναν επανασχεδιασμό, με στόχο να τακτοποιήσει τις εκκρεμότητές του, να προσδιορίσει τα όρια του κορεσμού του και να αποσαφηνίσει τις αντοχές του ως δοχείο εναπόθεσης κοινωφελών χρήσεων. Εντύπωση προκαλεί ότι το νέο σχέδιο δεν ασχολείται με το σύνολο της γης του Άλσους, αλλά περιορίζεται μόνο στη ζώνη από το Ζάννειο μέχρι την αρχή της 'φαλάκρας', **αφήνοντας έξω από τη μελέτη**, τόσο τον αύλιο συνδεδετικό χώρο των σχολικών εγκαταστάσεων και του Ζαννείου, **όσο και κυρίως το σεληνιακό τοπίο της ξυρισμένης -και μάλιστα γουλί- απόληξης του Κιοσκιού**. Εντύπωση προκαλεί το ότι δεν εμφανίζονται καν στο τοπογραφικό υπόβαθρο τα σχολικά κτίρια, ενώ εμφανίζεται οριοθετημένη η αποτύπωση του κουφαριού του αναψυκτηρίου, που ρυπαίνει τις αισθήσεις μας. Ελπίζω να μην έχει κηρυχθεί διατηρητέο.

Διακρίνεται λοιπόν από την αρχή η αποσπασματικότητα της σχεδιαστικής προσπάθειας, μία που δεν έχει μελετηθεί **όλος ο χώρος του Κιοσκιού ως ενιαία οντότητα**, όπως και είναι, αλλά μόνον το ψαχνό αδόμητο τμήμα του και αυτό όχι όλο. Η σκέψη ότι δεν υπήρχε ανάλογο κονδύλιο για το σύνολο, δεν μπορεί να ευσταθήσει, δεδομένου ότι μιλά για μελέτη και όχι για έργα εφαρμογής, τα οποία θα μπορούσαν να καταναμηθούν σε φάσεις επέμβασης, ανάλογα με τις τρέχουσες ή προγραμματικές οικονομικές δυνατότητες, όπως συνήθως γίνεται.

Θα μπορούσε επομένως κανείς να μιλήσει για ένα μοντέλο σχεδιασμού κατ' αποκοπήν, με 'λόξυγγα', με συγκοπόμενες και αποσπασματικές παρεμβάσεις. Όλες οι δύσκολες αλλά και πιο σημαντικές επιλογές επομένως, αποφεύγονται μέσω του στρίβειν διά της αμηχανίας ή της σκόπιμης αδιαφορίας και όταν θα φτάσει αργά ή γρήγορα η στιγμή των επιλογών και του τι μέλλει γενέσθαι, προφανώς θα έχει πάλι ο καλός Θεός κάτι για να πορευθούμε. Υπάρχει βέβαια και η πολύ πιθανή περίπτωση της ανάθεσης μόνο του συγκεκριμένου έργου, αλλά ένας μελετητής θα έπρεπε να καταθέσει τις γενικές απόψεις επί του όλου χώρου, έστω και σε επίπεδο προθέσεων. Προσωπικά πιστεύω πως χάθηκε για μία ακόμη φορά η ευκαιρία για την τουλάχιστον θεσμική τακτοποίηση του χώρου. Απορώ επίσης, πώς οι συνάδελφοι μελετητές δεν μπήκαν στον πειρασμό να καταθέσουν, έστω και εξωσυμβατικά, με δική τους επιστημονική και επαγγελματική πρωτοβουλία, κάποιες απόψεις τους επί του σημαντικότερου αυτού θέματος. Εάν δεν το έκαναν λόγω άνωθεν εντολής ή το έκαναν και κάποιος αρμόδιος έχουν κάτι στα χέρια τους, παρακαλώ να μας τα κοινοποιήσουν, ώστε **και να μην αδικούμε τους μελετητές και να μάθουμε κι εμείς οι κοινοί θνητοί τι ακριβώς συμβαίνει και προβλέπεται**.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, κατά την ταπεινή μου γνώμη, έχει χρησιμοποιηθεί με έναν τρόπο άκρως αποσπασματικό, φοβικό και τελικά ατυχή.

2. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Γιά το τι αντιπροσωπεύει ιστορικά το Κιόσκι, το μπαλκόνι του χωριού, γιά το Λιβάδι και τους κατοίκους του, υπήρξε αρκετά εκτενής αναφορά στο σημείο Γ του άρθρου. Δεν είναι μόνον η χωροταξική του διάσταση, εκείνη του δημόσιου χώρου - υποδοχέα όλου σχεδόν του κοινωνικού εξοπλισμού του οικισμού, αλλά κυρίως η κοινωνική του διάσταση, δηλαδή εκείνη του χώρου έκφρασης όλων των δραστηριοτήτων αναψυχής, πολιτισμού και γενικά του ελεύθερου χρόνου. Η ζωντανή αποτύπωση όλου του λαογραφικού πλούτου του Λιβαδιού αποτυπώθηκε επί έναν ολόκληρο αιώνα κυρίως στο χώρο του Κιοσκιού, στο χώρο των ντροπαλών πανσέληνων ερώτων, όπως λέει ο Κ. Προκόβας, στο χώρο των πικρών νοσταλγιών που κρύβουν τη χαρά της νιότης στα δώματα της πεθυμιάς, όπως λέει ο Ν. Καραϊσκος.

Στοιχειώδης λοιπόν υποχρέωση του όποιου σχεδιαστή να σεβαστεί αυτές τις μνήμες και αυτό το κοινωνικό φορτίο και να μολυβώσει το χαρτί του με περισσή ευαισθησία και διακριτικότητα. Όχι να σχεδιάζει ατυχώς άχρηστες (που θα μένουν πάντα άδειες) πλατείες με φασόν τεχνικές, δίκην μικροαστικής ανώνυμης κωμωπώλεως, χρησιμοποιώντας φύρδην-μίγδην τα τρέχοντα υλικά της πιάτσας. Θα περίμενε κανείς αναφορές στο ιστορικό αποτύπωμα του χρόνου, επαναφορές παλιών μνημών, σύνδεση του παλιού με το νέο και όχι σχέδια τέτοια, σαν να επρόκειτο γιά μία αδιαμόρφωτη αλάνα που γιά πρώτη φορά δέχεται επάνω της επέμβαση ανθρώπινου χεριού.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, πάντα κατά την ταπεινή μου γνώμη, έχει αγνοηθεί τελείως και είναι παντελώς απύσχα οποιαδήποτε αναφορά σε ένα παρελθόν, που είναι δοχείο γεμάτο φορτία μνήμης και ζωής.

3. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Παρατηρώντας το μέχρι στιγμής κατασκευασμένο έργο, δεν μπορεί κανείς να μην εντοπίσει μία αμηχανία ως προς τον σχεδιασμό του αδόμητου ισόπεδου χώρου, ο οποίος δημιουργείται με τη μορφή μίας ευμεγέθους πλατείας προ του αγάλματος του Έρωτα. Η ανωνυμία και το μέγεθος του αστικού αυτού κενού φοβίζει τους σχεδιαστές, οι οποίοι αφού το δημιούργησαν, προσπαθούν εναγωνίως να το σπάσουν και να το γεμίσουν με ανεργμάτιστες γεωμετρικές χαράξεις, ένα συνονθύλευμα σχημάτων που περιλαμβάνει γωνίες ορθές, οξείες και αμβλείες, καμπύλες και τεταρτημόρια κύκλων, σε μία εναγώνια προσπάθεια διαφοροποίησης από μία λιτή και κλασσική διάταξη. Δεν σχολιάζω προς στιγμή την 'αγκαλίτσα' που δημιουργήθηκε γιά να δεχθεί το μαρμάρινο έκτρωμα με τις Νηρηίδες, τον Έρωτα και το Μπαρμπούνι, γιατί αυτό θα σχολιασθεί αναλυτικά εκεί που του πρέπει, στην **Αισθητική Συνιστώσα** του σχεδίου.

Η επιδαπέδια στρώση, με υπερβολική και μάλιστα χύδην ανάμιξη των υλικών (κυβόλιθοι, σχιστόπλακες και κεραμιδί χρώματος (είναι δυνατόν;) μπετόν με σταμπωτά σχέδια ψευδολιθόστρωσης), δεν οδηγούν σε αποσαφήνιση των προθέσεων του μελετητή. Κανένα υλικό που χρησιμοποιήθηκε δεν υπόκειται σε κάποια συντεταγμένη λογική, δεν χαράσσει πορείες και ροές κίνησης πεζών (όπως κατά κανόνα συμβαίνει σε μία κλασσι-

κή περίπτωση διαφοροποίησης υλικών), δεν προδιαθέτει τον επισκέπτη να σεβαστεί και να ακολουθήσει, ακουσίως ή εκουσίως, μία συγκεκριμένη και σαφή χάραξη που να ξεκινάει από κάποιο σημείο αναφοράς και να οδηγεί ή να καταλήγει σε κάποιο άλλο.

Εξαιρείται η πορεία μετά το άγαλμα και προς τη 'φαλάκρα', όπου τα στοιχεία που την οριοθετούν, έχουν μία κομψότητα, ενσωματώνονται με έναν ήπιο τρόπο στο τοπίο και γενικότερα την αναβαθμίζουν.

Γιά να μην αδικήσουμε τον μελετητή, στην πολύ πιθανή περίπτωση που άλλα υλικά είχε προτείνει αυτός και άλλα, ευτελέστερα, χρησιμοποίησε τελικά ο κατασκευαστής και ενέκρινε η επιβλέπουσα αρχή (πράγμα καθόλου σπάνιο στα δημόσια έργα), τότε όφειλε ο μελετητής να κοινοποιήσει δημοσίως την αναντιστοιχία μεταξύ μελέτης και εφαρμογής -εάν το έχει κάνει δεν γνωρίζω- και να απαιτήσει την απόσυρση της υπογραφής του από το έργο, καταγγέλλοντας τις άπειρες κακοτεχνίες και την αλλοίωση της σύμβασης. Στην ουσία, πρόκειται για μία περισσότερο εργολαβική 'ψευδοεικαστική' αναζήτηση, παρά για μία μορφολογικά και λειτουργικά συνεπή διαμόρφωση. Δεν θα με εξέπληττε αν συναντούσα παρόμοια ή αυτού του είδους τη διαμόρφωση και σε κάποια άλλη πόλη, κωμόπολη ή συνοικία της επικράτειας. Ούτως ή άλλως, πλην ορισμένων εξαιρέσεων, όλες διέπονται από μία φασόν ανιστόρητη ανωνυμία, δείγμα μιάς μαζικής βιομηχανικής παραγωγής αστικού χώρου, όπου η απαξίωση κάθε αισθητικής υπέρ μίας ευτελούς οικονομίστικης λογικής, είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Στην ουσία, όλα τα παραπάνω, συνοψίζονται άκρως επιτυχώς στη διαπίστωση που έκανε τον Νοέμβριο 2007, ολοκληρώνοντας τις δηλώσεις του μετά την επιθεώρηση των έργων στο πέταλο του Μαλιακού Κόλπου, ο τότε Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ κος Γ. Σουφλιάς : **'Ο εθνικός πλούτος της χώρας είναι οι εργολάβοι'**.

Προσωπικά με θλίβει ιδιαίτερα να αναφέρομαι με σκληρά λόγια σε έργα συναδέλφων, στο βαθμό που εφαρμόστηκε πιστά το σχέδιό τους. Δεν προκύπτουν προφανώς από καμία επαγγελματική αντιζηλία (έχω από καιρού αποσυρθεί από το λεγόμενο ελεύθερο επάγγελμα), ούτε από την κλασική ανταγωνιστική αντιμετώπιση και αντιπαράθεση μεταξύ ομοτέχνων. Με θλίβει όμως το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν υπ' όψη κανένα από τα τόσα και τόσα στοιχεία και σημεία αναφοράς που έχει το Κιόσκι, αυτός ο χώρος, που περπατώντας τον, σε προτρέπει να τον σεβαστείς. Το Κιόσκι δεν είναι λευκό χαρτί, ώστε να δημιουργεί την απολύτως ανθρώπινη και συμπαθή αμηχανία του πρωτάρη νεοαποφοιτήσαντος αρχιτέκτονα, όπως σήμερα εμφανίζεται το τελικό προϊόν. **Το Κιόσκι δεν είναι φαιό νταμάρι, ούτε πεδίο βολής φθηνό, όπου ασκούνται βρίζοντας ξένοι εργολάβοι.**

Το Λιβάδι έχει πολλούς Λιβαδιώτες μηχανικούς, όλων των ειδικοτήτων, αρχιτέκτονες, πολιτικούς, μηχανολόγους, τοπογράφους κλπ. που θα μπορούσαν με τις απόψεις τους και τις συμβουλές τους να βοηθήσουν τους μελετητές **να προσδώσουν έστω και σε ψήγματα, λίγη 'Λιβαδιοσύνη'** στο όλο εγχείρημα. Αλλά κουβαλούν στις πλάτες τους δυστυχώς το προπατορικό αμάρτημα του γκαγκάνου.

Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, πάντα κατά την ταπεινή μου γνώμη, έχει χρησιμοποιηθεί με τελείως ανοίκειο τρόπο και τα αρνητικά αποτελέσματα φαίνονται διά γυμνού οφθαλμού, όχι τόσο από ειδικούς, όσο κυρίως από το σύνολο των πολιτών. Αρκεί κανείς να μπει στον κόπο να τους ρωτήσει, μιά που δεν τους ρώτησε κανείς πριν ξεκινήσει το έργο.

4. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Στον ορισμό του σχεδιασμού αναφέρεται, πως οι παράμετροί του πρέπει να ικανοποιούν **τις ανάγκες, επιθυμίες ή δυνατότητες** των πληθυσμιακών ομάδων ή ατόμων στις οποίες απευθύνεται, σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή και σε ένα συγκεκριμένο χωρικό σημείο.

Δυστυχώς στο Λιβάδι και όχι μόνον, τόσο η καταγραφή των αναγκών, όσο και οι επιθυμίες και οι δυνατότητες της κοινωνίας, εκφράζονται, όχι άμεσα από τους κατοίκους, δηλαδή είτε με τη μορφή των λαϊκών σε τακτά χρονικά διαστήματα συνελεύσεων (όχι των υποχρεωτικών από το νόμο, αλλά των ουσιαστικών κατά περίπτωση θέματος), είτε με τη μορφή των διαρκών διαβου-

λεύσεων με τους αντιπροσωπευτικούς φορείς του χωριού (Σωματεία, Εξωραϊστικός, Σύλλογοι Λιβαδιωτών κλπ.). Είθισται να αποφασίζουν για ευαίσθητα θέματα θεσμικοί ή μη παράγοντες, που τις περισσότερες φορές έχουν άγνοια του αντικειμένου, πόσω μάλλον όταν αυτό άπτεται εξειδικευμένων γνωστικών περιοχών, όπως ο σχεδιασμός του Άλσους, όπως η λεγόμενη 'αναστήλωση' (διάβαζε καταστροφή) της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Χαραλάμπους, όπως η εσωτερική διαμόρφωση των Αγίων Αναργύρων και τόσα άλλα.

Επομένως, η μόνη παράμετρος που **δεν** ενδιέφερε τους μελετητές (πόσω μάλλον που δεν έχουν μνήμες του χώρου), ήταν η κοινωνική αποδοχή του έργου τους από την τοπική κοινωνία, μιά που αυτή δεν θα αντιδράσει, παρά μόνον με κουτσομπολίστικη γκρίνια στα καφενεία, μεταξύ μιάς γουλιάς τσίπουρου και μιά μπουκιάς πατάτας ή ξυνοτυριού.

Μία κοινωνία που **δεν τόλμησε να αντιδράσει** στην ανιστόρητη καταστροφή της Μονής της Αγίας Τριάδας, με την αυθαίρετη κατεδάφιση της τοξωτής κιονοστοιχίας, τον παράνομο διπλασιασμό του όγκου της, την αήθη αντικατάσταση με μωβ γρανίτες των αρχαίων πατωμάτων και τα νέα μπετονένια καμπαναριά, **που δεν τόλμησε να αντιδράσει** στην αλλοίωση του Αγίου Χαραλάμπους, **που δεν τόλμησε να αντιδράσει** στην απαγόρευση του ιστορικού λαϊκού γλεντιού την ημέρα που γιορτάζει η Αγία Τριάδα, **δεν θα αντιδράσει** και θα μείνει φοβάμαι απαθής και τώρα. **Δεν αντέδρασε** ούτε στην αλλοίωση του Άλσους και τον δήθεν μοντέρνο σχεδιασμό του, που σχεδιάστηκε σιωπηλά σε μία παλαιότερη προεκλογική περίοδο Νομαρχιακών και Δημοτικών εκλογών. **Δεν αντιδρά** στο σχέδιο που εγκαθιστά αβασάνιστα και φασόν βιοτεχνικά ευτελή ψευδογλυπτά με Νηρηίδες, Έρωτες και Μπαρμπούνια, ως νέα εισαγόμενα σύμβολα στα 1.200 μέτρα υψόμετρο, απέναντι από τον Όλυμπο και που κανείς δεν τόλμησε να σταματήσει, ώσπου να αναθεωρηθούν τα σημεία **γιά τα οποία ακόμη και οι νέες Δημοτικές Αρχές** δυσφορούν και καταδικάζουν.

Μία κοινωνία που δεν ενδιαφέρεται να μάθει τις απόψεις και τις προβλέψεις γιά το μέλλον του οικισμού που έχουν γιά το Λιβάδι διάφοροι επιστήμονες, οι οποίοι το αγαπούν και το μελετούν, είναι μιά παθητική κοινωνία που σκύβει το κεφάλι ή σφυρίζει αδιάφορα σε κάθε εποικοδομητικό διάλογο που δεν ανοίγει ποτέ, γιατί κανείς δεν ενδιαφέρεται να σπάσει το κέλυφος της εσωστρέφειας και να τaráξει τα λιμνάζοντα ύδατα της στασιμότητας. Είναι ενδεχομένως κατανοητό το ότι οι μόνιμοι κάτοικοι, ο απλός κόσμος του Λιβαδίου, έχουν αποδεχθεί παθητικά την ρουτίνα της καθημερινότητάς τους, παρασυρμένοι δικαίως από την αγωνία του μεροκάματου και της επιβίωσης. Οι θεσμικοί όμως παράγοντες, οι ιθύνοντες και οι αρμόδιοι, οι ταγοί, η 'νομενκλατούρα' του χωριού -πλην ελαχίστων εξαιρέσεων-, έχουν δικαίωμα να ασχολούνται μόνο με τη διαχείριση αυτής της καθημερινότητας, χωρίς μία οραματική αντιμετώπιση του μέλλοντος; Είναι ένα ερώτημα που κάποια στιγμή θα πρέπει να απαντηθεί ουσιαστικά.

Σημειώνω εδώ, ότι μέχρι στιγμής και εξ όσων γνωρίζω εγώ, έχουν εκπονηθεί στα διάφορα Πανεπιστήμια της χώρας, εργασίες που ποτέ δεν είδαν το φως της δημοσιότητας, γιατί κανείς ποτέ δεν ένοιωσε την ανάγκη της διάχυσης αυτής της γνώσης στην κοινωνία του Λιβαδίου. Ακόμη και ξένοι, χωρίς καμία σχέση με το Λιβάδι έχουν ενεργοποιηθεί, παιδιά από όλα τα μέρη της Ελλάδας γνώρισαν και μελέτησαν το Λιβάδι, έκαναν προτάσεις για την ανάπτυξή του, για την επέκτασή του που καρκινοβατεί 35 χρόνια, αλλά οι απόψεις τους αγνοήθηκαν. Ποτέ δεν ενδιαφέρθηκαν οι άρχοντες του Λιβαδίου να ενημερωθούν γιά το παραγόμενο επιστημονικό έργο και να ενημερώσουν τους κατοίκους, μέσω μιάς ημερίδας, μέσω της αναπαραγωγής αυτών των εκδόσεων ή με όποιον άλλο πρόσφορο τρόπο. Παραθέτω τις εργασίες που έχω υπ' όψη μου, γνωρίζοντας ότι υπάρχουν και άλλες :

1. ΛΙΒΑΔΙ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ, ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΟΣ ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Ι. Παυλή, Ε. Χατζή, Αρχιτέκτονες

Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 1987

Επιβλέπων : Γ. Συνεφάκης

2. **ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ**
Δ. Καρανίκας, Τοπογράφος
 Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Τοπογράφων Ε.Μ.Π., 2002
 Επιβλέπων : Μ. Κονταράτος
3. **ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ**
Λίλα Κατσιβέλη, Αρχιτέκτων (Πρόταση ανάπλασης της περιοχής)
 Ερευνητική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2003
 Επιβλέπων : Γ. Συνεφάκης
4. **ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ : ΜΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ** (Πρόταση ανάπλασης της ζώνης Παναγίας-Πλατείας)
Λίλα Κατσιβέλη, Αρχιτέκτων
 Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2003
 Επιβλέπων : Γ. Συνεφάκης, Σύμβουλος : Μ. Νομικός
5. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ**
Ελένη Μπλάτζα, Αρχιτέκτων (Ιστορική διερεύνηση και αποτύπωση των σχολικών κτιρίων)
 Ερευνητική Εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ., 2004
 Επιβλέποντες : Γ. Συνεφάκης, Σ. Ζαφειρόπουλος
6. **ΠΡΟΤΥΠΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΗΜΙΑΣΤΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ - ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ** (αναφέρεται στην περιοχή επέκτασης του σχεδίου που καρκινοβατεί 35 χρόνια. Μία πρότυπη διαχείριση του χώρου)
Δημήτρης Βλαχόπουλος, Αρχιτέκτων
 Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2004
 Επιβλέποντες : Γ. Συνεφάκης, Κ. Τσουκαλά
7. **ΤΡΕΙΣ ΚΗΠΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΛΑΤΕΙΑ – ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ – ΚΙΟΣΚΙ.** (Μία ολική προσέγγιση του ζητήματος)
Νίκος Δίκας, Αρχιτέκτων
 Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2004 (Βραβείο νέων Αρχιτεκτόνων στο Πεκίνο της Κίνας)
 Επιβλέποντες : Γ. Παπακώστας, Γ. Συνεφάκης
8. **Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ** (Ιστορική διερεύνηση και αποτύπωση των χώρων λατρείας του Λιβαδίου)
Βίκη Μπώλου, Αρχιτέκτων
 Ερευνητική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2007
 Επιβλέπων : Γ. Συνεφάκης
9. **Η ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ : ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ** (Πρόταση ανάπλασης του συνόλου του κεντρικού άξονα, από την Παναγία έως το Κιόσκι)
Βίκη Μπώλου, Άννα Χαλκιαδάκη, Αρχιτέκτονες
 Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2007
 Επιβλέπων : Γ. Συνεφάκης
10. **ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ : ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ** (Μία εξαιρετική προσέγγιση του θέματος)
Ελένη Φουρκιώτη, Δασκάλα
 Πτυχιακή εργασία στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δ.Μακεδονίας, 2007
 Επιβλέποντες : Σ. Καμαρούδης, Κ. Κονταξής
11. **Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ**
Άννα Σαλαβάτη, Ιστορικός-Αρχαιολόγος
 Μεταπτυχιακή εργασία στον Τομέα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας & Λαογραφίας - Ειδίκευση Λαογραφίας & Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Α.Π.Θ.
 Επιβλέπουσα : Χ. Χατζητάκη-Καψωμένου

Υπάρχουν επίσης εργασίες δασοπονικού χαρακτήρα από λιβαδιώτες δασολόγους (Α. Γεωργιάκης και άλλοι), για τους οποίους δεν έχω περισσότερα στοιχεία. Σίγουρα θα υπάρχουν και άλλες εργασίες της νέας γενιάς και σε άλλους τομείς που αγνοώ κι εγώ. Επίσης έχουν εκπονηθεί την τελευταία εξαετία, συνεχείς έρευνες από φοιτητικές ομάδες του Πολυτεχνείου (από το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης του Α.Π.Θ.), οι οποίες έχουν συσσωρεύσει πολύτιμο και πρωτογενές υλικό για το Λιβάδι, πολλά στοιχεία για την εκπόνηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου κλπ., αλλά κανείς δεν ενδιαφέρεται. Αποκορύφωμα αυτής της αδιαφορίας, ήταν η πανεπιστημιακή ημερίδα για την ανάπτυξη που οργάνωσε το ΑΠΘ (2/7/2006), στην οποία παρέστησαν μόνον οι ομιλητές του ΑΠΘ και 5 έως 6 Λιβαδιώτες. Προφανώς όλοι επαναπαυόμαστε στα κλέη των προγόνων και δεν ασχολούμαστε με τη παραγωγή της φρέσκιας γνώσης, που τα νέα μας παιδιά προσφέρουν αφιλοκερδώς και αφειδώς στο χωριό.

Ειδικά οι αρχιτεκτονικές εργασίες, μιά που το θέμα αφορά το Κιόσκι, θα είχαν να προσφέρουν πολλά πράγματα, από στοιχεία έως και ιδέες, πάνω στο ζήτημα του σχεδιασμού του χώρου του. Μιά ακόμη χαμένη ευκαιρία, που πολύ φοβάμαι πως θα είναι και η τελευταία μεν για το Κιόσκι, αλλά όχι και η τελευταία χαμένη ευκαιρία για το χωριό, αν δεν αλλάξουν ρότα κάποια μυαλά.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, πάντα κατά την ταπεινή μου γνώμη, έχει αγνοηθεί τελείως. Αμφιβάλλω εάν οι πολίτες γνώριζαν τα σχέδια που εγκρίθηκαν τότε. Αυτό όμως ελάχιστα χρεώνεται στους μελετητές. Χρεώνεται κατά μέγα μέρος στους θεσμικούς φορείς, που επέλεξαν, ενέκριναν και εφάρμοσαν σιωπηλά ένα σχέδιο, που μετά από πολλές δεκάδες χρόνια αποσπασματικού και συγκυριακού σχεδιασμού, θα μπορούσε και θα έπρεπε να αναδείξει αξιοπρεπώς το σημαντικότερο και πολυτιμότερο τμήμα του αστικού χώρου του Λιβαδίου. Ένα στολίδι σαν το Κιόσκι, πρέπει να το χειρίζεται κανείς όπως τα τιμαλφή των προγόνων του, δηλαδή με τρυφερότητα και σεβασμό.

Δυστυχώς, την έκφραση των αναγκών, των επιθυμιών ή των δυνατοτήτων της, η Λιβαδιώτικη κοινωνία την έχει εκχωρήσει και την εκχωρεί διαρκώς και εν λευκώ, σε αυτούς που ανά τετραετία ψηφίζει και εκλέγει, ξεμπερδεύοντας ταυτόχρονα από 'ενοχλητικές και χρονοβόρες διαδικασίες', όπως η άμεση συμμετοχή στα κοινά, η συνεχής διεκδίκηση κάποιου καλύτερου τρόπου ζωής και ο έλεγχος των επιλογών τους. Γιά δε τους παροικούντες σε άλλα μέρη της Ελλάδας Λιβαδιώτες, λίγοι είναι εκείνοι που έχουν διαρκώς την έγνοια του Λιβαδίου και ενδιαφέρονται γιά την ουσιαστική του πρόοδο. Οι περισσότεροι βλέπουν το Λιβάδι όταν το επισκέπτονται, **μόνον ως ένα απέραντο, φιλόξενο και εκλεκτό τσιπουράδικο, μόνον ως ένα τόπο έκφρασης της διασκέδασής τους.** Δυστυχώς συμπράττουν με αυτή τη λογική και κάποιοι μόνιμοι κάτοικοι, κατά κόρον και κατά συρροήν καθήμενοι υποπλατανίως ή παραπλατανίως.

5. Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Είναι κάτι στιγμές, σα μικρές πινελιές, ζωγραφιάς που δεν έχει τελειώσει, λείπουν λίγα ακριβά, των χρωμάτων νερά, για να δώσουν του τόπου τη γνώση.

Η ομορφιά και η ασχήμια είναι φαινομενικά δύο έννοιες αλληλένδετες, συνηθίζουμε, μάλιστα, να θεωρούμε την ασχήμια ως το αντίθετο της ομορφιάς, σε σημείο που αρκεί να προσδιορίσουμε τη μία γιά να κατανοή-

σουμε την άλλη. Ωστόσο, στο πέρασμα των αιώνων, οι διαφορετικές εκφάνσεις του άσχημου είναι πιο πλούσιες και απρόβλεπτες απ' ό,τι συνήθως πιστεύουμε.

Ας μου επιτραπεί να αναφερθώ **στην έννοια του κιτς**, μιά που η άποψη μου περί της νέας διαμόρφωσης του Άλσους, συγκλίνει στο να ασπασθώ πλήρως και ανεπιφύλακτα τον όρο αυτόν. **Ο όρος Κιτς** (κάτι που χαρακτηρίζεται από κραυγαλέα έλλειψη καλού γούστου, κάτι που φτάνει στα όρια του γελοίου λόγω κυρίως των υπερβολικών και ετερόκλητων στοιχείων που το απαρτίζουν - γερμ. Kitsch – kitschen / Κατά το λεξικό του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη του Α.Π.Θ.), επινοήθηκε περί το 1880, με αφορμή τα παράταιρα γλυπτά και τις γύψινες διακοσμήσεις του παλατιού του Λουδοβίκου της Βαυαρίας, γιά να καθιερωθεί ως συνώνυμο του κακού γούστου σε οποιαδήποτε άλλης μορφής εκδήλωση (μουσική, λογοτεχνική, ενδυματολογική κλπ). Στην ελληνική γλώσσα, θα μπορούσε να αποδοθεί ως *‘φθηνή φαντασμαγορία ή αισθητικός αχταρμάς’*.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 όμως - περίπου έναν αιώνα μετά την πρώτη του εμφάνιση- ο όρος χρησιμοποιείται όλο και λιγότερο, όπως και πολλά συνώνυμά του: άχαρο, γελοίο, ανάρμοστο, πομπώδες, εξαμβλωματικό κ.λπ.

Δύο εξηγήσεις μπορεί να υπάρχουν γι' αυτήν την υποχώρηση των συναφών προς το κιτς όρων, εδώ και τριάντα περίπου χρόνια. Ή οι κοινωνίες κατάφεραν να εξαλείψουν την κακογουστιά και άρα παύουν να την ονοματίζουν, ή την αφομοίωσαν πλήρως, στα κάθε λογής προϊόντα τους και άρα παύουν να χρειάζονται τους χαρακτηρισμούς της.

Σε αναλογία με το μπαρόκ, που ορίζεται ως το *‘υπερθετικό του παράξενου’*, **το κιτς αναδείχθηκε σε υπερθετικό του υπερφιάλου**. Οι ανά τον κόσμο «Ντίσνεϊλαντ», τα θηριώδη ξενοδοχεία του Λας Βέγκας σε απομίμηση της Βενετίας με τις γόνδολες, ο Παρθενώνας - Μαϊμού στην πόλη Νάσβιλ (Nashville) των ΗΠΑ με το γύψινο επιχρυσωμένο άγαλμα της Αθηνάς, δεν έπαψαν να συνδυάζουν τη φθηνή φαντασμαγορία με το υψηλό κόστος. Αλλά ενώ γιά ένα μεγάλο διάστημα χαρακτηριζόταν «αρχιτεκτονικό κιτς» οτιδήποτε έθελεγε το ακαλλιέργητο γούστο - αλπικές βίλες σε μεσογειακά νησιά, πηλίνες και γύψινες καρυάτιδες σε υποστυλώματα πολυκατοικιών, ρόδες από κάρτα μεταποιημένες σε πολύφωτα κ.ο.κ.- κανείς, πλέον, δεν χρησιμοποιεί τον όρο «κιτς» γιά τέτοιες ακαλαισθησίες.

Η ελληνική επικράτεια βρίθει από κακόγουστες αρχιτεκτονικές μορφές. Υπάρχουν πολλές μονοκατοικίες στα πέριξ των πόλεων, όπου χρησιμοποιούνται απίθανοι συμβολισμοί του νεοελληνικού προαστίου (γύψινα διακοσμητικά ομοιώματα ζώων κλπ.). Το τυπικό κιτς μικροαστικού διαμερίσματος είναι το φεύτικο τζάκι, ενώ απείρου κάλλους κιτς είναι ένα σκηνικό αριστοκρατικού σαλονιού γεμάτου χλιδή και μία οικοδέσποινα με βαρύτιμη και πλουμιστή τουαλέτα, να μερακλώνει ακούγοντας καφουροτραγουδιστές που υμνούν «τους καημούς του λαού», όπως βλέπουμε σε ημερήσια και εβδομαδιαία τηλεοπτικά γλέντια. Ένας μεγάλος βυζαντινός ναός, με τη μαστοριά της πλινθοδομής του, αποτελεί στατικό αριστούργημα. Ένας σύγχρονος ναός από μπετόν, με την υποχρεωτική βυζαντινή μορφή που επιβάλλει η υπηρεσία της ναοδομίας, τείνει σαφώς στο κιτς, αφού δεν απαιτεί καμία στατική δεξιοτεχνία. Ένας γάμος σε εξωκκλήσι, με ελάχιστους καλεσμένους, μπορεί να είναι ρομαντικός ή απλώς φτωχικός. Ένας γάμος σε εκατοντάδες καλεσμένους και ζωντανή τηλεοπτική κάλυψη, είναι κιτς και τίποτε άλλο. Η καθημερινή μας ζωή είναι γεμάτη από κιτς

μορφές σε χρηστικά αντικείμενα, όπως π.χ. τηλεφωνικές συσκευές με μορφή μπανάνας κλπ. Ωστόσο θα πρέπει να διαχωρίζει κανείς την **αισθητική της φτώχειας από το κιτς**. Προϋπόθεση του κιτς, **είναι η φτωχή αισθητική αλλά με πλούσια χορηγία**. Όπως λέει και ο Χ. Βακαλόπουλος στο κείμενό του 'Το κιτς στο προσκήνιο': *Ίσως είναι η τελευταία φορά που μιλάμε για το κιτς με τέτοια έμφαση. Στο εξής, το πρόβλημά μας θα είναι η αδυναμία εντοπισμού του.*

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΙ ΣΤΟ ΚΙΟΣΚΙ

Σχετικά με τον εξοπλισμό του Άλσους με στοιχεία αστικού διακόσμου, στοιχεία απαραίτητα και συνοδευτικά της λειτουργίας του, θα σταθώ στο απίστευτης κακογουστιάς και ευτέλειας, 'γλυπτό' κατ' ευφημισμόν. Η ευμεγέθης αυτή χωροθετήθηκε στο Κιόσκι, σε μία 'αγκαλίτσα' που δημιουργήθηκε επί τούτοις, αμέσως μετά την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου. Απεικονίζει τρεις γυναικείες σιλουέτες (υποθέτω Νηρηίδες ή κάτι τέτοιο) που στηρίζουν ένα μεγάλο τάσι, μέσα από το οποίο αναδύεται ένας Έρωτας κρατώντας ένα ψαράκι (μάλλον Μπαρμπούνι ή Τσιπούρα, πάντως για δελφίνι δεν μοιάζει) στα χέρια. Υποθέτω επίσης ότι θα λειτουργήσει κάποια στιγμή ως σιντριβάνι, υποκαθιστώντας το παλιό.

Θαρρώ πως δεν υπάρχει Λιβαδιώτης, από τον πρώτο πολίτη του χωριού έως και τον τελευταίο, τουρίστας ή απλός περαστικός, που να συμφωνεί με αυτό το φασόν απίστευτο κατασκευάσμα. Προσωπικά πιστεύω ότι αποτελεί μία σημειολογική προσβολή για το Λιβάδι, από κάθε άποψη. Η παιδιάστικης σύλληψης ιδέα του συμβολισμού του υγρού στοιχείου με θαλάσσια μυθολογικά σύμβολα και με μπαρμπουνάκια στα 1.200 μέτρα, απέναντι από τον Μύτικα, το τυποποιημένο αυτό βιομηχανικό προϊόν από ακατέργαστη μήτρα για φασόν 'γλυπτά', που είναι μεν από μάρμαρο αλλά καταφέρνει να φαίνεται σαν γύψος, είναι κατάλληλο για τον κήπο του εξοχικού (πιθανόν αυθαίρετου) νεόπλουτου βιοτέχνη και όχι για το Λιβάδι.

Ωστόσο το όλο εγχείρημα έχει και τα θετικά του. Κάνει τον επισκέπτη να αναπολεί τις απλές, λαϊκές και τελικά σοφές φόρμες του αρχικού σιντριβανιού, με τη σεμνότητά του και την έλλειψη κάθε πομπώδους και εξζητημένης επίδειξης νεοπλουτισμού.

Δεν αντέχει σε καμία σοβαρή κριτική η επιλογή αυτού του μορφώματος, ούτε χρειάζεται κανείς να διερευνήσει τα άβυσσος της ψυχής όποιων επέλεξαν να τοποθετήσουν το Μπαρμπούνι αυτό απέναντι από τον Μύτικα, ώστε να αντιληφθεί το πόσο ακριβής είναι ο ορισμός του κιτς, **ως υπερθετικού του υπερφιάλου**. Και μόνο η συγκάλυψη της βάσης αυτού του αστικού αυτού ψευδογλυπτού με πέτρες, δείχνει μία αστεία προσπάθεια δημιουργίας άλλοθι, δήθεν για να 'συνδεθεί με την 'παράδοση' η όλη θλιβερή επιλογή.

Ως κατ' εξοχήν ακραιφνής πολέμιος της απαξιοτικής έννοιας που τα ανιστόρητα μικροαστικά κοινωνικά στρώματα έχουν προσδώσει στη λέξη 'βλάχος', είμαι αναγκασμένος να στηλιτεύσω κάθε δείγμα γραφής που συμβάλλει προς την κατεύθυνση της δικαίωσης αυτής της άθλιας νοοτροπίας. Με λύπη μου καταθέτω, ότι εάν παραμείνει αυτό το βιομηχανοποιημένο προϊόν στο Κιόσκι, δεν θα έχω πλέον επιχειρήματα να αντικρούσω τον όρο του συρμού 'βλαχομπαρόκ', με τον οποίο αναπόφευκτα θα χαρακτηριστεί αυτή η τρυφερή γωνιά του Άλσους.

Στο κάτω-κάτω της γραφής, εάν η φαντασία των σχεδιαστών περιορίζεται στην μιμητική αναπαράσταση των μυθολογικών μορφών θεών, ημιθέων ή ηρώων, ως επέλεξαν τον **τραγοπόδαρο Πάνα**, τον θεό των δασών, για σιντριβάνι. Το Κιόσκι είναι άλσος, βρίσκεται σε υψόμετρο 1.200 μ. από τη θάλασσα και οι κάτοικοί του ασχολούνται κατά κόρον με την κτηνοτροφία και όχι με το ψάρεμα. Θα ήταν τουλάχιστον πιο συνεπείς προς την παιδιάστικη φιλοσοφία

τους και λιγότερο προκλητικοί προς το κοινό περί αισθητικής αίσθημα. Ακόμη και ο **Διώνυσος**, ο θεός του στίπουρου δηλαδή, θα ήταν πιο συνεπής μορφή από την τσιπούρα. Ακόμη και ένας συμπαθής γαϊδαράκος (κατά τον κο Κ. Προκόβα), στυλοβάτης της τοπικής οικονομίας πριν από τα τρακτέρ και τα 4Χ4, που θα μπορούσαν να εκπληρώσουν τις νατουραλιστικές ανησυχίες αυτών που επέλεξαν αυτή την προσβολή.

Κάθε γλυπτό και μάλιστα σε υπαίθριο χώρο, αποτελεί ένα τοπόσημο για την περιοχή όπου τοποθετείται. Είναι τουλάχιστον ιεροσυλία το Μπαρμπούνι να τραβάει την προσοχή του οδοιπόρου, σε μία πορεία προς την καρδιά του Άλσους, όπου δεσπόζει το κεντρικό γλυπτικό του σημείο αναφοράς, το άγαλμα του Ήρωα. Η θεραπεία από αυτό τον αισθητικό θόρυβο, από αυτή την ανιστόρητη παρασιτική παρουσία, από αυτή την οπτική αμαρτία, θεωρώ ότι είναι μία και μοναδική: **Η άμεση εκρίζωση αυτού του μπαρμπουνοκατάληκτου ψευδογλυπτού από το Κιόσκι** και η μεταφορά του (τα έξοδα τα αναλαμβάνει ο Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, ώστε να μην επιβαρυνθεί ο Δήμος) στον κήπο ή στο σαλόνι του αμετροεπούς εμπνευστή αυτής της ιδέας, ώστε να το απολαμβάνει καθημερινά. Θα είναι μία δίκαιη τιμωρία του.

Όσον αφορά το σχέδιο του υπαίθριου δαπέδου των διαδρομών στο Κιόσκι, έγινε ήδη εκτενής αναφορά στο κεφάλαιο της τεχνικής συνιστώσας. Δυστυχώς η απλότητα, η οικονομία και το μέτρο απουσιάζουν παντελώς, ενώ προμοδοτείται το φανταχτερό, το καινοφανές και το επιτηδευμένο. Οι ανεργμάτιστες γεωμετρικές χαράξεις, το συνονθύλευμα σχημάτων με γωνίες κάθε τύπου (ορθές, οξείες και αμβλείες), με καμπύλες, κυκλικά τόξα και τεταρτημόρια, καθώς και τα ετερόκλητα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν, δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να αναδεικνύουν μία λογική ανεξήγητα βεβιασμένης και αγχωμένης 'αισθητικής αρπαχτής'.

Αποδεικνύεται ευθέως και για άλλη μία φορά, ότι οι αρετές ενός λιτού, απέριπτου και χωρίς στόμφο σχεδίου, του μόνου που συνάδει με τον σεβασμό χώρο του Άλσους, δυστυχώς αγνοήθηκαν εντελώς και επιμελώς από τους σχεδιαστές, στην εναγώνια προσπάθειά τους για έναν ανέξοδο, επιδερμικό και άχρηστο εντυπωσιασμό.

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, πάντα κατά την ταπεινή μου γνώμη, δεν έχει καμία αναγνωρίσιμη συμβολή στο σχέδιο που εκπονήθηκε για την λεγόμενη 'αναμόρφωση' του Άλσους. Τα υπερβολικά στολίδια οδηγούν αναπόφευκτα σε στυλιστικές γραφικότητες που αγγίζουν τα όρια του κιτς, αν δεν τα έχουν ήδη ξεπεράσει. Το Κιόσκι δεν είναι το ρυτιδιασμένο πρόσωπο της τοπικής ιστορίας, ώστε να υφίσταται τσιτώματα, φτιασιδώματα και λίφτινγκ μέσω 'μπότοξ' και πλαστικών χειρουργικών επεμβάσεων δίκην μεσόκοπτης κυρίας του Κολωνακίου ή των πρωινάδικων της TV, ούτε μπορεί να σηκώσει περισσότερα βάρη από αυτά που ιστορικά του αναλογούν.

6. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή, το έργο αυτό με τίτλο 'Ανάπλαση τμήματος της περιοχής 'Κιόσκι' στο Λιβάδι, εντάσσεται στο πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ του ΥΠΕΣΔΔΑ, προϋπολογίστηκε σε 440.300 € και την κατασκευή ανέλαβε η εταιρεία ΝΙΚ. ΜΙΧΟΣ & ΣΙΑ ΕΤΕ..

Μη έχοντας μελετήσει κανείς, όσο ειδικός και

να είναι, τα οικονομικά τεύχη του έργου, δεν έχει και ούτε θα μπορούσε άλλωστε να έχει άποψη για το ύψος του προϋπολογισμού. Εκείνο που σημειώνεται και πρέπει να υπογραμμισθεί θετικά, είναι ότι ανευρέθησαν 440.300 € για το έργο αυτό, εκ των οποίων οι 30.000 είναι για το κατ' ευφημισμό 'γλυπτό' και για δύο προτομές ευεργετών. Το ζήτημα είναι αν αυτά τα χρήματα πιάνουν τον σωστό τόπο, δεδομένου ότι στους καιρούς της οικονομικής δυσπραγίας που ζούμε, κατά τα λεγόμενα των κυβερνήσεων μας, πολύ δύσκολα θα εκμαιεύσει ξανά το Λιβάδι κονδύλια για ανάλογα έργα, πόσω μάλλον για ολοκληρώσεις ή επανορθώσεις κακοτεχνιών, που πολλές από αυτές είναι ορατές διά γυμνού οφθαλμού στα μέχρι στιγμής κατασκευασθέντα σημεία. Καλό είναι να γίνονται επενδύσεις στο Λιβάδι, αρκεί να μην είναι έωλα τα αποτελέσματά τους. Και κρίνοντας από το αποτέλεσμα, ίσως τα χρήματα αυτά να έπιαναν καλύτερο τόπο σε άλλα έργα, πλιό αισθητικά αποδεκτά και κυρίως πλιό χρήσιμα.

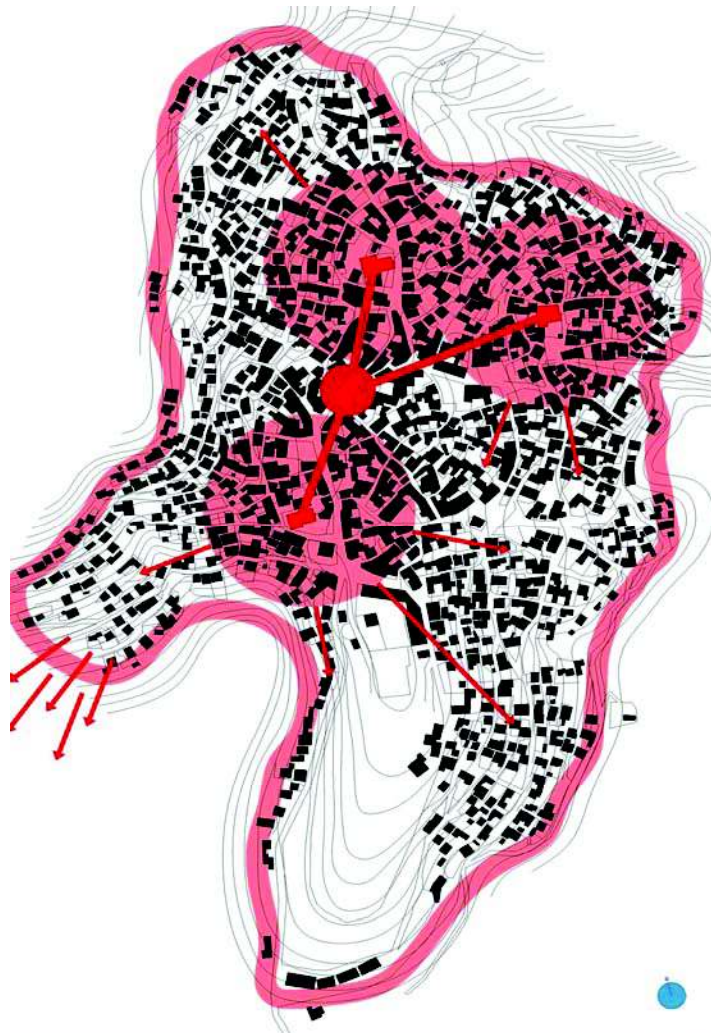
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ του σχεδιασμού λοιπόν, πάντα κατά την ταπεινή μου γνώμη, φαίνεται να είναι η μόνη που λειτούργησε. Γνωρίζω καλά ότι πολλά εγκεκριμένα σχέδια, που πληρούν ικανοποιητικά τις άλλες σχεδιαστικές παραμέτρους (λειτουργικές, τεχνικές, κοινωνικές, ιστορικές, αισθητικές), πάσχουν από την αδυναμία εξισορρόπησης τους με την οικονομική παράμετρο, έτσι ώστε να διακυβεύεται ή και να καθίσταται αδύνατη ακόμη και η εφαρμογή τους, λόγω έλλειψης πόρων, ή διαφόρων εμποδίων εξεύρεσης πόρων. Στην περίπτωση μας, ανευρέθησαν οι πόροι, αλλά δεν ισορρόπησε δυστυχώς η οικονομική παράμετρος με τις υπόλοιπες. Πιθανόν γιατί της δόθηκε προτεραιότητα, περισσότερη έμφαση και μεγαλύτερη βαρύτητα από τις άλλες.

Στ'. Η ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΗ - ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

Για τους κήπους της γης, για το ροζ της αυγής, για το κύμα που απόμεινε μόνο, να χαϊδεύει με αφρούς, τους πικρούς μας καημούς και να διώχνει της πίκρας τον πόνο.

Η σύνθεση λοιπόν των βασικών συνιστωσών, των θεμελιωδών παραμέτρων που διέπουν τον σχεδιασμό, κατέληξαν στο σχεδιαστικό προϊόν, τμήμα του οποίου βλέπουμε σήμερα. Κατά την άποψή μου και βάσει των όσων, κατ' ανάγκη μακροσκελώς ανέπτυξα προηγουμένως, το τελικό προϊόν είναι προφανώς αποτυχημένο. Θα μπορούσε κανείς να βρει τη ρίζα του προβλήματος στον αποσπασματικό τρόπο που αντιμετωπίστηκε το όλο θέμα, χωρίς συγκεκριμένη πυξίδα αναφοράς, όπου τελικά προέκυψε μία αθροιστική παράθεση χώρων προοριζόμενων για διάφορες δραστηριότητες και όχι ένα οργανικό και ομοιογενές λειτουργικό σύστημα. Προφανώς δεν πρόκειται για σχέδιο ανάπτυξης. Ο ορισμός της ανάπτυξης, δίδεται με σαφήνεια από το ίδιο το ΥΠΕΧΩΔΕ και έχει κατοχυρωθεί και νομοθετικά (άρθρο 8 Ν. 2508/1997) :

'Ανάπλαση μίας περιοχής είναι το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών,

ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής'.

Είναι εμφανέστατο επομένως από τον ορισμό, ότι στην περίπτωση μας δεν πρόκειται για κάτι που να συνάδει με την έννοια της ανάπλασης. Πρόκειται απλώς για μία νέα διαμόρφωση του αδόμητου χώρου του Άλσους και επομένως εκεί πρέπει να εστιάσει κανείς την όλη του προσοχή και κριτική.

Το Λιβάδι αποτελεί έναν ευλογημένο περιβαλλοντικά τόπο, με πολλές δυνατότητες ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα. Αρκεί να προσδιοριστούν και οριοθετηθούν όλες οι παράμετροι που μπορούν και πρέπει ως συντελεστές παρέμβασης να ενεργοποιηθούν, για να επιτευχθεί ο στόχος της αναβίωσης. Παράμετροι ήδη γνωστές και σημαντικές, όπως η επωνυμία και η εμβέλεια των ηρώων προγόνων, το κάλλος του φυσικού ανάγλυφου και τοπίου, η γεωγραφική προσέγγιση με το όρος του Ολύμπου και η σχετικά σταθερή χρονικά πληθυσμιακή παρουσία στο χώρο, **εάν δεν συσχετισθούν με άλλες παραμέτρους, εξ ίσου σημαντικές ή και σημαντικότερες, όπως η διατήρηση της τυπολογικής και μορφολογικής φυσιογνωμίας του οικισμού, ο σεβασμός στην ανάπτυξη και διαχείριση του δομημένου και αδόμητου χώρου, ο εξοπλισμός του οικισμού με κατάλληλες υποδομές, ανάλογες εκείνων ενός Δήμου, η αξιοποίηση των 'δυναμικών' κενών του αστικού ιστού με την οργάνωση και ιεράρχηση των αναγκών του κλπ., κινδυνεύουν να διαιωνίζουν** μία συγκαταβατικά παθητική θεώρηση των πραγμάτων, μια νοοτροπία νοσταλγικής ιστοριολαγνείας και γραφικότητας, που καμία σχέση δεν έχει με αναπτυξιακά δεδομένα' (απόσπασμα από την εισήγησή μου στο Α' Αναπτυξιακό Συνέδριο Λιβαδίου το 2001 στο Λιβάδι, 10 χρόνια πριν, που προφανώς θα γράφτηκε για να περνάμε την ώρα μας, όπως και τόσα άλλα ανάλογα και πολύ αξιόλογα κείμενα εγκρίτων επιστημόνων).

Συνοψίζοντας, οι έξι λοιπόν βασικές παράμετροι-συνιστώσες του τελικού σχεδιαστικού προϊόντος, δεν συμβιώνουν κατά την άποψή μου αρμονικά και ισορροπημένα μεταξύ τους.

- **Η λειτουργική συνιστώσα** χρησιμοποιήθηκε με έναν τρόπο άκρως αποσπασματικό
- **Η ιστορική συνιστώσα** έχει παραμεληθεί τελείως και είναι παντελώς απύσχα οποιαδήποτε αναφορά στο παρελθόν και στις μνήμες του χώρου
- **Η τεχνική συνιστώσα** έχει χρησιμοποιηθεί με τελείως ανοίκειο τρόπο, χωρίς σχεδιαστικό ειρμό και με κακίστη χρήση υλικών
- **Η κοινωνική συνιστώσα** έχει αγνοηθεί τελείως, με ευθύνη όλων των εμπλεκομένων
- **Η αισθητική συνιστώσα** δεν έχει καμία αναγνωρίσιμη συμβολή στο σχέδιο και δεν δημιουργεί αστική θαλπωρή
- **Η οικονομική συνιστώσα** είναι διακριτή, στο βαθμό που το έργο θα καταφέρει να ολοκληρωθεί με τα αρχικά του μεγέθη

Αναπόφευκτα, **η συνισταμένη τους**, το τελικό δηλαδή σχέδιο, είναι σε πλήρη δυσαρμονία με τον βασικό ορισμό του σχεδιασμού. Με παραμέτρους απύσχα και παραπαίουσες, ασύμμετρες και ασύμβατες με τα χωροχρονικά δεδομένα, το όλο οικοδόμημα στην ουσία καταρρέει, γιατί εμφανώς αυτοαπαξιώνεται, αυτοχειριάζεται και κατά βάση αυτοκαταργείται.

Οι μόνιμοι κάτοικοι του Λιβαδίου, αυτοί οι ακρίτες των συνόρων της απέραντης μοναξιάς τους, εν αγνοία τους γράφουν καθημερινά ιστορία. Αγωνίζονται καθημερινά για το μεροκάματο κάτω από αντίξοες συνθήκες. Αγωνίζονται μόνοι τους ή με ελάχιστη συμπαράσταση. Αγωνίζονται να παραμείνουν στο χωριό τους. Αντιστέκονται όσο μπορούν στην αδιαφορία ή την επιλεκτική μνήμη του επίσημου κράτους. Αντιστέκονται στις τάσεις του πληθυσμιακού φυλλορροήματος της περιφέρειας προς τα μεγάλα αστικά κέντρα. Αντιστέκονται στην καθημερινή υποβάθμιση της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και μορφωτικής τους ζωής.

Αξίζουν λοιπόν κάτι καλύτερο από εργολαβικές ασέβειες, κάτι καλύτερο από διαρκείς κύκλους χαμένων μνημών, κάτι καλύτερο από ασχήμιες και ασχημίες ανιστόρητων παρεμβάσεων.

Αξίζουν Σεβασμό, με το σίγμα κεφαλαίο.

Z. ANTI ΕΠΙΛΟΓΟΥ (και μνημοσύνου)

Πόλη είναι η προβολή της Ιστορίας στο έδαφος. Μελετώντας λοιπόν το έδαφος, διαβάζουμε και την κοινωνία που διαμόρφωσε τη νέα 'τάξη πραγμάτων' επάνω του. Όπως λοιπόν κανείς αναλύει και ανακαλύπτει τις κοινωνικές δομές των αρχών του 20^{ου} αιώ-

να στο Λιβάδι, εκείνες που δημιούργησαν το Κιόσκι, έτσι και κάποιοι άλλοι στο μέλλον, αρκετά χρόνια από σήμερα, θα κάνουν το ίδιο και για την κοινωνία του Λιβαδίου και τις δομές της στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Και οι συγκρίσεις θα είναι αναπόφευκτα αδυσώπητες.

Υπάρχει επίσης ένας άλλος, τελείως αφαιρετικός, άκρως θεωρητικός και πολύ δύσκολος στη σύλληψη και κατανόησή του, ορισμός του σχεδιασμού, ο οποίος λέει ότι : *‘Σχεδιασμός είναι η απόπειρα οργανωμένης περιγραφής του χάους. Όσο πιο συγκεκριμένη είναι αυτή η περιγραφή, τόσο περισσότερο απέχει από την πραγματικότητα. Όσο πλησιάζει την πραγματικότητα, τόσο ο σχεδιασμός καθίσταται περιττός’.*

Εάν λοιπόν, **πραγματικότητα** είναι και **πρέπει** να είναι **μία άλλη ποιότητα, ένα νέο ‘ευ ζην’** για το Κιόσκι και κατ’ επέκταση και για το Λιβάδι και την κοινωνία του, τότε αυτή η πραγματικότητα είναι ακόμη πολύ απόμακρη και δυσδιάκριτη, ο δε σωστός σχεδιασμός ακόμη πιο αναγκαίος. Μέχρις ότου ωριμάσει μία κοινωνία και δημιουργήσει **μία άλλη πραγματικότητα, ένα νέο ‘ευ ζην’** και ο σχεδιασμός καταστεί περιττός, θέλει δουλειά πολλή, όπως και για να γυρίσει ο ήλιος του εθνικού ποιητή.

Στις προθέσεις του άρθρου ήταν η τεκμηρίωση της πλήρους διαφωνίας μου με το συγκεκριμένο σχέδιο. Εάν αυτό επετεύχθη, θα το κρίνουν οι αναγνώστες του. Εάν επίσης τα επιχειρήματα εκφράστηκαν με πολύ έντονο ή και σκληρό ακόμη ύφος, ο λόγος ας αναζητηθεί στη *‘σκληρότητα’* με την οποία χειρίστηκαν οι σχεδιαστές το Κιόσκι. Το ύφος απλώς βρίσκεται σε ευθεία αναλογία με αυτήν.

Το άρθρο αυτό προέκυψε από την εσωτερική ανάγκη -έως και υποχρέωση- ενός σχετικού με το αντικείμενο επιστήμονα που ενδιαφέρεται και αγαπάει το Λιβάδι, να καταγράψει και να σχολιάσει τη νέα *‘τάξη πραγμάτων’* που επεβλήθη στο Κιόσκι. Ας θεωρηθούν λοιπόν οι γραμμές αυτές, όχι μόνο μία κριτική, αλλά ένας προπομπός μίας νέας συλλογικής προσπάθειας, ώστε να γίνουμε και να είμαστε όλοι, υπεύθυνοι και μη, πιο προσεκτικοί στο μέλλον, ώστε να μην επαναληφθούν τα ίδια λάθη, ώστε να μην ξαναγίνουμε όλοι μας στο ίδιο έργο παθητικοί θεατές. Γιατί πολύ απλά, όπως μας είπε ο μεγάλος μας ποιητής Κωνσταντίνος Καβάφης :

**‘Καινούργιους τόπους δεν θα βρούμε,
δε θα βρούμε άλλες θάλασσες.
Η πόλις θα μας ακολουθεί.**

